

מאה שנה לפתח תקוה

Petah Tiqwa Centennial

השירות הבולאי

המשרד הראשי: שד' ירושלים 12, יפו 080 61

PHILATELIC SERVICES

MAIN OFFICE: TEL AVIV - YAFO • ISRAEL

214

23.6.77

פתח תקוה, שהיא היום אחת הערים המשגשגות במדינת ישראל, נוסדה לפני מאה שנים ע"י קבוצת חלוצים חרדים, מבני הישוב "הישן" בירושלים, שמאסו בחיי ה"חלוקה" ושאפו לייסד כפר עברי, מבוסס על התורה והעבודה שיפרנס את עובדיו בכבוד. לשם הגשמת חלומם, הוקמה בשנת תרל"ו חברה בשם: "עבודת האדמה וגאולת הארץ".

עם ראשי המדברים של קבוצה רבת מעש זו נמנו בין היתר: ר' יואל משה סלומון, ר' דוד מאיר גוטמן, ר' יהושע שטמפר, ר' אלעזר ור' יהודה ראב, ר' זרח ברנט ור' מיכל לייב כץ, כשמדריכם הרוחני היה הגאון ר' עקיבא יוסף שלזינגר (עי"ש), שאף היתווה תכנית מפורטת לייסוד כפר עברי-תורני לדוגמא.

אחרי מאמצים רבים ומכשולים לאין ספור, עלה בידי היוזמים לגאול בכספם הם, את אדמת הכפר הערבי הנטוש, "אם-לבס", שבקרבת נהר הירקון. לישובם קראו – "פתח תקוה", כשהשם מבוסס על הכתוב בספר הושע: "ונתתי לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה (פרק ב' פס' י"ז).

בערב ראש חודש אב, שנת תרל"ח (1878), נרכש השטח הראשון וב' בחשוון תרל"ט (3.11.1878), עלו המיסדים על אדמתם וחרשו את התלם הראשון, כשסביבם אדמות בור, אימת קדחת ממארת ושכנים עוינים שוחרי רע. עם עלייתם על הקרקע החל, למעשה, מפעל ההתישבות העברית בארץ ישראל. ולא יפלא, כי פתח-תקוה זכתה בתואר המכובד – "אם המושבות". רק אחרי ייסודה התחילו לקום, אחת אחרי השניה, מושבות העליה הראשונה, ששימשו בבוא היום יסוד לבנין המפואר שהביא את בשורת המדינה העברית בארץ האבות.

תולדותיה של פתח-תקוה "אם המושבות", הן שרשרת ארוכה של הישגים וכשלונות, פרקי סבל ומאבק בפגעי אדם וטבע; מיסדיה היו חסרי הכשרה לעבודת אדמה, תנאי החיים באיזור היו פרועים ואף אמצעייהם הכספיים אזלו עד מהרה. אך רצונם הכביר ואמונתם העזה במעשה ידיהם, נטעו בלבם אומץ וגבורה לדבוק בכברת הקרקע בה קשרו את חייהם בכל נפשם ומאודם.

כשנה לאחר עלייתם על הקרקע, הצטרפה אל המיסדים קבוצה ירושלמית נוספת, שכונתה בשם "הירקונים", היות והתישבו בקירבת חופי הירקון, למרות אוהרות רעיהם ה"ותיקים" על הקדחת השורצת במקום זה....

שנת 1881 נרשמה כשנת משבר בתולדות הישוב הצעיר: מגיפת הקדחת עשתה שמות בקרב המתישבים ואלה נאלצו לנטוש לזמן מה את כפרם האהוב. אך כבר בשנת 1883 חזרו לאיזור, כשהם מעתיקים, זמנית, את "מושבם" ל"יהוד" הקרובה, שאיורה היה צח ובריא. באותו פרק זמן הגיעה ל"יהוד" קבוצת עולים מהעיר

ביאליסטוק ("הביאליסטוקאים"), שנקלטו להפליא ותרמו חלקם לשיקומה של "אם המושבות", אחרי שאט־אט פתרו את בעיית הקדחת. הם הקימו את מושבתם מחדש, כשאליהם מתווספים מתישבים נוספים מפינות שונות בעולם, עד שהישוב הקטן הפך למעין קיבוץ גלויות זוטא.

באותה תקופה נחלצו לעזרת המתישבים הנועזים, אנשי תנועת "חיבת ציון" שברוסיה וכן גם "הנדיב הידוע", הברון רוטשילד, שסייעו להם להתגבר על הקשיים. הודות לשאיפתם למשק עצמאי, לחריצותם ולהסתפקותם במועט, הצליחו המתישבים לבסס בזמן קצר יחסית את מושבתם, ולהפכה למרכז חקלאי שוקק ועומד ברשות עצמו. והנה כי כן, היתה "אם המושבות" גם ל"אם" החקלאות העברית, על ענפיה השונים.

ברבות הימים הפכה פתח־תקוה "בית אולפנא" לאלפי פועלים־חלוצים, שלמדו כאן את תורת החקלאות ואת תנאי החיים, לפני שיצאו להקים עשרות ישובים בכל חלקי הארץ.

בתקופת העלייה השנייה הונחו בה היסודות למושב השיתופי הראשון (עין־גנים), ונוסדו בה מפלגות הפועלים המרכזיות: "הפועל הצעיר" ו"אחדות העבודה".

כיום, פתח־תקוה היא עיר ואם בישראל, המשתרעת על פני 38.000 דונם ואוכלוסייתה מתקרבת ל־120.000 נפש. לשבחה של העיר יש לציין, כי למרות תיעושה המוגבר (בתחום שיפוטתה — תעשייה כבדה וקלה, בתי מלאכה ומרכזי מסחר), תופסים גם עתה הפרדסנות, המטעים והחקלאות, מקום מכובד ביותר בכל־כלתה.

פתח־תקוה מבורכת במוסדות ציבור, שהוציאו את המוניטין שלה ברבים: קיימת בה קרית מוזיאונים לתפארת: מוזיאון "יד לבנים" מוזיאון "האדם", מוזיאון ביולוגי, גן חיות, "בית נטע" (לתולדות תנועת העבודה), פרק על שטח של כ־1,200 דונם ליד מעיינות הירקון ואתר ארכיאולוגי "אפק", ליד מבצר אנטיפאטריס. כן הוקמו בה מרכזי ריפוי ושיקום חשובים: בי"ח "ביילנסון", בי"ח "השרון" ו"בית רבקה". כל אלה מושכים אליה מבקרים מכל פינות הארץ.

העיר מתפתחת ללא הרף וקולטת באורח מתמיד תושבים אם זה עולים חדשים ואם בני הדור הצעיר, מתוך הישוב הוותיק. זוהי עיר ישנה־חדשה, האמורה להמשיך ולהיות עיר שטוב ונעים לגור בה.

ברוך אורן

PETAH TIQWA — 1977

פתח תקוה — תשל"ז

principal workers' parties—"Hapoel Hazair" and "Ahdut Avoda" were founded. Today, Petah Tiqwa is a "City and Mother in Israel", covering an area of 38,000 dunams, with a population approaching 120,000. It is to the credit of the city that in spite of the growing industrialization of the area (within the municipal boundaries are to be found heavy and light industrial plants, workshops and commercial centres), citrus-fruit orchards and agriculture have retained to this very day a significant place in its economy.

Petah Tiqwa is widely-known for several of its public institutions which include a highly-attractive museum complex; the "Yad Lebanim" museum (the first and largest of its kind in the country); the "Mankind" museum (the only one of its kind in the country); a biological museum; a zoo; "Bet Neta" (devoted to the history of the Labour Movement); a 1,200 dunam park at the source of the Yarkon River and the "Afek" archaeological site around the Antipatris fortifications. There are also such important medical and rehabilitation institutions such as the Beilinson and Sharon Hospitals and "Bet Rivka". All these institutions draw visitors and patients from all over the country. The city continues to grow apace and attracts both new immigrants and children of the old Yishuv.

Petah Tiqwa is at the same time an old and a new city— one in which it is and will continue to be comfortable and pleasant to dwell.

B. Oren

הבול צויר ע"י מ. פרג, תל אביב

THE STAMP WAS DESIGNED BY M. PEREG, TEL AVIV

but also with financial problems and within a short time their funds were exhausted. But their strong will and deep faith in their work gave them the strength and the courage to continue to work the land to which they had become attached body and soul.

The original settlers were joined a year later by another Jerusalem group called "the Yarkonim" who settled near the Yarkon River in spite of the warnings of the "veterans" of the dangers of malaria in the area.

The year 1881 was a critical one for the young colony—malaria played havoc with the lives of the settlers and they were compelled to abandon their beloved village for a while. They returned to the area again, however, in 1883 and temporarily transferred their "settlement" to nearby Yahud where the air was fresh and healthy. At Yahud they were absorbed without difficulty and took a share in the rehabilitation of the "Mother of the Colonies". After an interval of no more than a year, the veterans and the "Bialystokers" transferred from Yahud to Petah Tiqwa as the problems of malaria were solved, one by one. They reestablished the settlement and were joined by additional settlers who flocked there from all corners of the world until the colony began to take on the appearance of a small-scale Ingathering of the Exiles.

At about this time too, the Russian "Hibat Zion" movement came to the help of the courageous settlers and the "famous benefactor"—Baron Rothschild—also added them in overcoming their problems. But it was the burning devotion of the settlers to their ideal of achieving economic independence, their hard work and willingness to make do with little that enabled them, in a comparatively short time, to put the colony on a firm footing and develop it into a flourishing viable centre of agriculture. In this manner, the "Mother of the Colonies" became the "Mother" of the various branches of Jewish agriculture.

Over the years, Petah Tiqwa served as an "Ulpan" for the thousands of worker pioneers where they learned the elements of farming and living in the land before going out to found new settlements all over the country.

It was here, during the period of the Second Aliya that the foundations of the first Communal Smallholder Settlement (En Ganim) were laid down and it was here in Petah Tiqwa that the

Petah Tiqwa which is today one of the most prosperous towns in Israel, was founded 100 years ago by a group of very orthodox pioneers from the old Yishuv in Jerusalem. This group of people had grown tired of living on "haluka" (charity) and decided to found a Jewish village to be based on "Tora and Toil" where they could earn an honourable living. To realise their dream, they founded a company called "Cultivation of the Soil and Redemption of the Land" in the year 5636 (1876) which worked hard to find a suitable piece of land.

Among the active leaders of this group were to be found Rabbi Joel Moshe Solomon, Rabbi David Meir Gutmann, Rabbi Yehoshua Stampfer, Rabbi Elazar and Rabbi Yehuda Raab, Rabbi Zerah Barnett and Rabbi Michael Leib Katz. Their spiritual leader was the Gaon Rabbi Akiva Yosef Schlesinger ("Ish") who drew-up a detailed plan for founding a model Jewish village based on the Tora.

After great efforts in overcoming endless difficulties, the initiators of the scheme succeeded in purchasing, with their own funds, the land belonging to the abandoned Arab village of "Um-Labbes" near the Yarkon River. They called their settlement "the Door of Hope", basing it on the passage in Hosea II, 15—"and I will give her vineyards from thence, and the Valley of Achor for a door of hope".

The first parcel of land was purchased on the eve of Rosh Hodesh Av 5638 (1878) and on the 7th of Heshvan 5639 (3.11.1878) the founders of Petah Tiqwa moved on to the site and ploughed the first furrow in the middle of an area plagued by malarial swamps and hostile neighbours. The taking over of this site marked the beginning of the Jewish resettlement of the Land of Israel. It is no wonder, therefore, that Petah Tiqwa was honoured with the title of "Mother of the Colonies". Petah Tiqwa was followed by a series of settlements established by members of the First Aliya which in their turn became the base of the revived Jewish settlement in the Land of its Fathers.

The stormy history of Petah Tiqwa—"Mother of the Colonies"—is composed of a long string of achievements and failures—periods of suffering and struggle against human and natural afflictions. The founding fathers had no experience of farming and had to contend not only with the difficult living conditions

פתח תקוה בשנותיה הראשונות
PETAH TIQWA — THE EARLY YEARS